

Tečaj III.

V četrtek 20. roznika (junija) 1850.

List 25.

Barkolòm.

(Iz Herderja.)

Vsredi morja silnega valovja
Se razbije barka. Rešijo se
Blagi v čolnič. Kje je don Alfonzo?
Kličejo. Duhoven bil je barke
Srečno pot! prijatli mi v življenji!
Bratee, ujie! reče sèm iz barke,
Jenja vam dolžnost, začne se moja.
In hiti v stanice spodnje v barki,
Gre tolážit spod vmirajoče,
Sluša njih pregréhe, njih pokoro,
Njih molitev, varje jih obúpa,
Jih toláži, ž njimi se pogrézne.
Čiga duh je višji? Al Katóna, *)
Ki si v jezi je razpraskal rane,
Al duhovna tega, ki, dolžnosti
Stana svojga zvest, se je potopil?

V jamo pade, kdor jo drugemu koplje.

Povest, spisal Koseski.

(Konec.)

Po prejetej zapovedi se Lamprin, globoko v dušo ranjen, molcé oberne, cesarsko izbico zapusti, ter se brez odloga na pot podá. Čudne sanje, divje bledenje vročinske bolezni se mu zdi, kar je vidil in slisal in mislil: Žalost, groza, tuga in strah mu serce

*) Katon (Kato), imeniten Rimljan.

topijo, nerazumljive prigodbe zadnjih dni, zmešano govorjenje pretečenih praznikov, znamaja očitne cesarske nemilosti mu po glavi kakor gromonosni oblaki blodijo. Na persih mu leži neka neznana teža, kakor žareča železna gruča. V neprevidljivi mrak sta zavita um in pamet. Svest si lastnega djanja ni. Takó brez ozira, brez deležnosti lepe pomladanske nature, koraka po krasnej bujukderskej dolini, namembi svoje nasprot. Če bolj se zverinjaku bliza, tém več se mu noge šibijo, tém več teža narašča njegovega serca. Zdaj stoji v neizrekljivi britkosti tik bujukderskega loga, od ktereга je večkrat svoje keršanske znanice govoriti slišal. Brez volje in zavedenja, kakor od skrivne oblasti tiran, se iz pota med drevje zavije, in preden svoje djanje prevdariti more, se v kapelici pred sveto podobo znajde.

O, ti, samotnih svetišč sladka angelska sapa, ti veže božje čudodelni duh! Kdo vaji pozná, kdo vaji razumé, dokler se vajnega neprecenljivega zdravila v grenki britkosti temnih osod deležen ne stori? V migleju čuti Lamprin serce svoje ohlajeno, na koléna pade, solze se mu s curkom po licu vlijejo, do živega ganjen globoko zdihuje, in takó serčno, takó pobožno, takó čisto moliti začne, kakor je nekđaj molil v jasnih letih svojega detinstva na korčirskem otoku v družbi svoje mile, v Bogu speče matere. V serčnem objoku svoje dozđajne slepote, v ktereј je iz človeške boječljivosti pred zasramovavcem keršanske vere svojega mojstra zatajil, terdno sklene, po spoljneneј zapovedi Šultanu vse na tanko razodeti, kar njegovo vero in žlahto tiče, čeravno bi mu za življenje iti imelo. Takó v Boga zamišljenega na enkrat čuden, iz bližnega zverinjaka šumeč hrup zadene, in iz globokega zamaknjenja zbudi. Gromsko rjojenje, divje lajanje, strašno tuljenje se čuje, kakor ob času pitanja gladnih zverin, kakor da bi se medvedje, volkovi in risi za najden plen prepirali in klali. Zdaj se Lamprin spomni Šultanovega povelja, na noge skoči, ter se vpoti z olajšano dušo urno proti cesarskemu zverinjaku.

Na zverinjaškem mostovžu najde Lamprin vikšega vratarja v družbi njegovih hlapcev, ter ga po zapovedi praša, če je ris napitan. Vratar se globoko prikloni, v prostrano okroglo dvorišče iz mostovža pod-se pokaže in reče Lamprinu, da naj le sam pogleda. Lamprin pobesi oči — strašen vid! — kaj zagleda? Krog in krog po pesku stojé divje, razkačene pošasti medvedov, šakalov, leopardov in drugih zverjakov, proti sredi dvorišča obrnjene, na sredi pa sedi s pisanim gorečim pogledom vpijanjen numičanski ris, s kervavimi sprednimi tacami raztergano truplo na tleh tišeč, v žrelu pa nepodobno človeško glavo na kviško moléč. Na hip Lamprinu odtergano glavo spozná, spozná krasna oblačila semtertje raztrošena, in kakor od strele vdarjen zavpije: **Hasan Kizlaraga!**

Vikši vratar potem Lamprinu pové, da ga je Sultan zadnega bajramskega večera k sebi poklical, da mu je oistro zapovedal, prihodnje jutro prvega po pitanju zverin prašajočega poslanca med zverjake pahnuti ter vpijanjenemu risu prepustiti; da je pred nekimi trenutji ti krasno oblečeni dvorski velikan s tém prašanjem k njemu prišel; da je sicer neznano modroval, grozil, in od nekake zmote govoril; da se mu je pa kljub opora potém zgodilo, kar se zdaj na dvorišču zverinjaka vidi.

Zdaj Lamprin razumé vse. Jasno mu vse na misel pride. On razumé, kaj mu je namenjeno bilo; previdi, v kaki nevarnosti se Tamulija znajde. Kakor oplašén jelen iz ležišča plane, se proti Carigradu na pot podá in hitrejšé, kakor bi sam bil upal, pred stermečim Sultanom stoji. Trepetaje mu, razodene, kar je vedil, čul in vidil. Razodene, da mu je Tamulija sestra, da sta obá kristjana, da se le na videz mohamedanskej veri vklanjata, da rajše pogineta, kakor zanaprej svojo vero tajiti, ter takó dalej do zadne pike, kar so naši braveci do zdaj od nju brali in sami vganili.

V zavzetju Sultan brez pogovora do konca pazljivo posluša. Potém se z divana dvigne, proti M

ki obraz oberne, roke križema na persi pritisne, ter s pripognjeno glavo izusti: „Alah kherim! —“ to je, Bog je velik!

Drugi dan Lamprin od Sultana v svojo stano sledeče pismice dobí:

Ivan Jurjevič!

Bog je sodil, glavo znižam, in ne tirjam, kar mi Sura kaže. Vzemí sestro, hodi kamor ti je drago. Vajnemu premoženju dodam pet sto mošenj cekinov. Znati imajo prihodnji vnuki, kako ljubi, kako čísla, kako bogati

Selim Padišah, Emir al Mumenin.

Slišali smo, da si je Tamulija po tém samostansko življenje izvolila, in da je v srečni veliki starosti opatica imenitnega korcirskega samostana svete Marije Magdalene, sploh česčena in obilno objokana, umerla. Lamprin se je očetovega stanú prijel. Silno bogat in imeniten kupec je bil. Petdeset morskih bark mu je služilo. Mnogo časa je pobožno živel, in malo manj ko sto let star je mirno v Bogu zaspal. Njegovi vnuki po ženskem spolu so še dan današnji na jadranskih bregovih neizmerno bogati, imenitni gospodje.

„A l i.“

Ni dolgo, kar sim imel u rokah Janežičev slovar nemškega in slovenskega jezika, in prva beseda, ki sim jo v njem bral, je bila „ali“^{*)}, katera mi je toliko mnogoverstnih misli zbudila, da sim sklenil, nekoliko besedic od njej pisati.

Poglejte jo tudi vi, in bote vidili, da imajo njene tri čerke skoraj celo življenje človeka v sebi, in ni mogoče popisati, koliko misli, dvomov, upov, žalosti, veselja, pregreškov te tri čerkice na dan prinesejo, koliko jezikov one nabrusijo, koliko prijaznih serc razkrušijo te nesrečne tri čerke „ali.“ — Vsak naj si misli v „ali“ kar si hoče; jaz vam pa samo to porečem:

„Ali“ je samo na sebi nedolžna dvojglasna beseda,

^{*)} Ali, p a . t o d a , po nemško „aber“, po laško „ma.“

in samo kraj, čas in glas s kakoršnim ga izrečeš, ga storé tako strahovitega, tako strupenega. — Ko bi vam jaz rékel: Jaz sim pripravljen, vam pomagati, ali ne morem; to je vendar nedolžen izrek; če vam pa rečem: Jaz sim pripravljen, vam pomagati; ali vi, zamoglo bi sé pristaviti: . . . ali vi niste vredni, ali vi ne zaslužite —, ali vi ste malovredneži, in Bog vé, koliko bi se še zamoglo pristaviti. — Peter je dober človek, ali? Pavel je priljuden mož, ali? Marko je bogat, ali? Janez hodi že tri leta v šolo, ali? In tako bi lahko cele Litanijske spisal, v katerih bi se namesto „za nas Boga prosi“, slišalo samo: tepec, budalo, goljuf, lenuh, in tisuč takih.

Ta žena je ljuba, dobra, marljiva, lepo uči svoje otroke, ali nesrečen mož na strani take žene.

Kakor vidite, zamora „ali“ moža in ženo razkačiti, pogubiti družino, hišo in vso časno srečo. — Je kdo kupec ali tergovec; ima kdo važna opravila s prijatlom in znancem v dalnem kraju, je kdo zdravnik, pravdosrednik, pisatelj i. t. d., in mu njegova opravila dobro napredujejo, ga ves svet hvali in čišla; kadar se pa „ali“ pristavi, je vse proč. Černo ogrinjalo pokrije človeka, na katerem so le slabe misli z ognjenimi čerkami zapisane; čast odide, zaupanje odpade, pravičnost mine. O strašna mogočnost besedice „ali“!

„Ali“ je pa tudi bramba potubnjenih in zvutih ljudi; očitajte jim, kar koli, omotili vas bodo z „ali“; in srečni bodete, ako ga vam ne pritisnejo.

Mislil sim to besedico zbrisati iz slovara, in sim že pero v roke vzel, ali vstrašil sim se, da mi je pero iz roke padlo, in sim se prepričal, da ni nobenemu mogoče skoraj naj krajšega govora brez te besedice storiti, zatoraj jo podam drugim s priporočenjem, da bi jo vselej pošteno rabili, in ž njo nikdar nikogar iz hudobne volje ne ranili. Zadovoljen bi bil, ko bi „ali“ nikdar vsaj tisti ne rabili, ki so ga vajeni brez pomislika izgovarjati.

J. N. K.

Kratka slovnica slovenskega jezika.**§. 13. — III. sklanja.**

Po tej sklanji se ravnaajo imena srednjega spola. (Po izgledu „tele“ se ravnaajo imena živih *z e* na koncu, po izgledu „leto“ imena neživih stvari s končnicama *e* in *o*.)

Edinobroj.

1. tēl- <i>e</i>	1. lét- <i>o</i> (<i>e</i>)
2. tel- <i>éta</i>	2. let- <i>a</i>
3. tel- <i>étu</i>	3. let- <i>u</i>
4. tēl- <i>e</i>	4. lét- <i>o</i> (<i>e</i>)
5. (pri) tel- <i>étu</i>	5. (pri) lét- <i>u</i>
6. (s) tel- <i>étom</i>	6. (z) lét- <i>om</i>

Dvobroj.

1. tel- <i>éti</i>	1. let- <i>i</i>
2. tel- <i>ét</i>	2. lét
3. tel- <i>étoma</i>	3. lét- <i>oma</i>
4. tel- <i>éti</i>	4. lét- <i>i</i>
5. (pri) tel- <i>étih</i>	5. (pri) lét- <i>ih</i>
6. (s) tel- <i>étoma</i>	6. (z) lét- <i>oma</i>

Višebroj.

1. tel- <i>éta</i>	1. lét- <i>a</i>
2. tel- <i>ét</i>	2. lét
3. tel- <i>étom</i>	3. lét- <i>om</i>
4. tel- <i>éta</i>	4. lét- <i>a</i>
5. (pri) tel- <i>étih</i>	5. (pri) lét- <i>ih</i>
6. (s) tel- <i>éti</i>	6. (z) lét- <i>i</i> .

Opombe. 1) Pri imenih srednjega spola je četerti edinobrojni sklon prvemu vedno enak. (Ni tedaj prav govoriti v tem sklonu: teleta, dekleta i. t. d. *), namesto: tele, dekle i. t. d.)

2) Imena neživih reči s končajem *-me* mu po vsi sklanji *n* prilagajo; n. p. imé, imena, bréme, breména i. t. d.)

(Dalje sledí.)

*) Tako govore le, kjer so srednji spol že zgubili, namesto tega moškega rabijo, in toraj tudi kakšna imena kot moška živih sklanjajo.

Enajsto pismo.

Učenec v mestu prosi svojega gospoda fajmoštra na kmetih za revni list.

Prečastitljivi gospod fajmošter!

Vašega *) blagega serca prepričan, se prederznem, Vaši prečastitljivosti pisati in nekaj prav ponižno prositi.

Po napovedi našega gospoda šolskega vodja je zdaj več milodarov za revne učence razpisanih; vsak snubec ali prosivec pa mora svojo revščino s priloženim revnim listom spricati. Tudi jaz bi rad prošnjo za enega razpisanih milodarov izročil; zakaj znano in gotovo je, da imajo moji ljubi stariši le malo svojega premoženja, s katerim se težko preživé, in meni še potrebnega preskerbeti ne morejo. Revni list, ki me je učnine oprostil, ste mi sicer, prečastitljivi gospod fajmošter še blagovolili napisati, preden sim se bil v prvo latinsko šolo podal; ali za milodar mi je treba posebnega. Prosim tedaj pohlevno, mi potrebno spričo blagovoljno napraviti, in jo mojemu očetu izročiti hotéti, da mi jo še o pravem času v Ljubljano pošljejo.

Terdno se zanesem na znano dobroto Vaše prečastitljivosti, in zvesto upam, da bote mojo ponižno prošnjo milostljivo vslišali. Zraven pa tudi terdno obljubim, se vedno dobro zaderžati in učiti, da bom vreden se imenovati:

Vaše prečastitljivosti

naj pokorniši služabnik

J. J.,

učenec prve latinske šole.

V Ljubljani 6. rošnika 1850.

(Dvanajsto sledi.)

*) Prav po naše, kakor po francoski, gre ne le kmete, ampak tudi vikaše in naj vikaše gospode vikati, ne onikati. Ptuje onikanje se je sicer že zlo vkoreninilo, in navada je železnasrajca; pri vsem tem pa mislimo, da bode gotovo, kakor prišlo, tako prešlo. Gospod fajmošter, ki jim ti učenec piše, vse to dobro vedo, toraj se mu ni zamere bati, da jih vika. Čeravno nam ni nihče povedal, smo vendar prepričani, da je to gospoda fajmoštra, ki so pismice že prejeli, celo razveselilo. Vrdn.

Novice za mlade ljudi.

(**Cerkveni ropar vbit.**) Pretekli teden so ljudje v Mokronogu na Krajskem popotnika, ki je mislil ponoči cerkev oropati zasačili in vbili. Ceravno se je hudobnež zlo pregrešil, ga vendar nebi bili smeli samovoljno vbiti, ker cesarska postava samovoljno pomoč ostro prepoveduje.

Vsi, kateri so se vboja vdeležili, bodo hudo kaznovani. Zapazite si to, mladi bravci! Zato so gosposke, da hudodelce pokoré; ko bi si smel vsak sam pravico delati, nebi bilo nohenega reda med nami.

(**Slovenska rastlinoznanska šola v Ljubljani.**) Mesca maja je začel v Ljubljani naš izverstni rastlinoznanec gosp. Andrej Fleischmann živinozdravniške učenice v slovenskem jeziku rastlinoznanstva učiti. Učenci se kaj dobro učé. Drugo pot od potrebe rastlinoznanstva.

Smešnica.

V nekem mestu je učenik zgodovine to vednost in sicer zgodbe od začetka sveta do naj novejših časov po tri leta in v treh razdelkih učil. Solski vodja pa je včasih sredi leta lene učence iz višjega razdelka v nižjega prestavil. Učenik, ki ni prav vedil, ali je bil neki učenec že od kraja v tistem razdelku, ali ne, vpraša tega: „Ali si ti od začetka sveta tukaj?“ „Ne, jaz sim še le od Kristusovega rojstva, odgovori učenec.“

Slovensko-ilirski slovník.

Daber, dabar.

Dahniti, dahnuti.

Dajati, davati.

Dajavec, davatelj.

Daleč, daleko.

Dalja, daljina.

Dalji, a, e, dalji, a, e.

Dalni, a, o, dalni, a, o.

Daljšati, prodaljevati.

Dán, dán; *danek*, danak.

Dangúba, dangúba.

Danes, *dans*, danas.

Današnjí, a, e, današnjí, a, e.

Danica, dānica.

Daniti se, svítati, svanjívati.

Danovati, to je čez dan kje biti, danovati.

Danka, guzno crévo.